

Interventie

Peuter in Zicht

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie

Datum: 14 juni 2024

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Blokland (april 2024).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Peuter in Zicht'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	5
Onderbouwing	5
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak	9
2. Uitvoering	15
3. Onderbouwing	20
4. Onderzoek	27
6. Aangehaalde literatuur	30

Samenvatting

De oudercursus *Peuter in Zicht* is een laagdrempelige groepsgerichte interventie van vier bijeenkomsten voor ouders met kinderen in de leeftijd van 1,5 t/m 4 jaar. De cursus richt zich op de opvoedvragen, uitdagingen en moeilijkheden die ouders van peuters (kunnen) ervaren in een voor hen nieuwe ontwikkelingsfase van hun kind. Het doel is om het zelfvertrouwen en de opvoedvaardigheden van ouders te versterken zodat zij hun peuter in de dagelijkse opvoeding op een effectieve manier kunnen steunen, stimuleren en sturen. Deze drie vaardigheden vormen de kapstok waaraan de inhoud van de cursus is opgehangen. Het programma omvat een mix van kennisoverdracht, vaardigheden oefenen en ervaringen uitwisselen.

Doelgroep

De doelgroep van de cursus *Peuter in Zicht* zijn ouders¹ met kinderen in de leeftijd van 1,5 t/m 4 jaar die vragen hebben over de ontwikkeling en opvoeding van hun kind of opvoedingsspanning ervaren in het omgaan met lastig peutergedrag.

Doel

Het hoofddoel van de interventie is het vergroten van kennis en inzicht en het versterken van het zelfvertrouwen en de opvoedvaardigheden van ouders, zodat zij hun peuter in de dagelijkse opvoeding op een effectieve manier kunnen steunen, stimuleren en sturen.

De subdoelen zijn:

1. Kennisuitbreiding
 - Ouders weten wat de peuterfase inhoudt, en wat specifiek peutergedrag is
 - Ouders weten wat zij wel of nog niet van hun kind kunnen verwachten
 - Ouders weten hoe zij hun peuter in concrete situaties kunnen Steunen, Stimuleren en Sturen.
2. Toegenomen zelfvertrouwen en ervaren steun
 - Ouders voelen zich gesterkt en meer ontspannen in hun rol als opvoeder
 - Ouders ervaren steun in de uitwisseling met andere ouders
 - Ouders hebben vertrouwen in de eigen competentie om hun kind in deze fase te begeleiden.
3. Versterking en uitbreiding opvoedvaardigheden
 - Ouders passen de aanwijzingen bij de kapstokken Steunen, Stimuleren en Sturen toe in de dagelijkse omgang met hun peuter.
 - Ouders kunnen hun opvoedaanpak afstemmen op wat hun specifieke kind nodig heeft

Aanpak

De cursus bestaat uit vier bijeenkomsten van elk twee uur. Het programma kent een gestructureerde opzet met een aantal vaste onderdelen waarbij per bijeenkomst specifieke werkdoelen voor de cursusleider zijn geformuleerd. De inhoud is een mix van kennisoverdracht, vaardigheden oefenen en ervaringen uitwisselen. De vaardigheden die centraal staan in de cursus zijn samengevat in de kapstok: Steunen, Stimuleren en Sturen. Bij verschillende onderdelen worden aanvullende suggesties voor de uitvoering gegeven om daarmee flexibel te kunnen afstemmen op het kennisniveau en de vragen en behoeften van ouders.

¹ Met de term 'ouders' worden alle volwassenen bedoeld die in een gezinssituatie een ouderrol vervullen

Materiaal

Het benodigde materiaal bestaat uit een draaiboek voor cursusleiders waarin de opzet en uitvoering van elke bijeenkomst gedetailleerd is beschreven. Daarbij hoort ook een USB-stick met een PowerPoint presentatie per bijeenkomst en ondersteunende materialen voor de uitvoering.

Onderbouwing

Peuter in Zicht richt zich op beïnvloedbare factoren in de opvoeding van jonge kinderen. Het zelfvertrouwen en de opvoedcompetentie van ouders kan worden versterkt als zij meer inzicht hebben in de ontwikkelingsfase die hun kind doormaakt en hun eigen rol daarin. Het aanreiken van bij deze leeftijdsfase passende opvoedvaardigheden kan ouders helpen om de ontwikkeling van hun kind op een positieve manier te ondersteunen en adequaat te kunnen inspelen op veranderend en soms lastig te hanteren peutergedrag. Wat onderbouwing betreft, is *Peuter in Zicht!* gebaseerd op het levensloop model waarin het belang van op de ontwikkelingsfase afgestemde ondersteuning wordt benadrukt (Riksen-Walraven, 1989). Voor de peuterfase benoemt zij de volgende vaardigheden voor ouders en opvoeders:

- emotionele ondersteuning
- respect voor de autonomie van het kind
- structureren en grenzen stellen
- Informatie en uitleg geven

Nederlands onderzoek toont aan dat bovengenoemde dimensies van sociale ondersteuning een positieve impact hebben op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen zowel in de thuissituatie (Meij, 2011) als in kinderopvangsituaties (Riksen-Walraven, 2004)

Onderzoek

Er heeft tot op heden geen wetenschappelijk opgezette studie plaats gevonden naar het effect van laagdrempelige oudercursussen zoals *Peuter in Zicht* en de mate waarin deze primair preventieve interventies bijdragen aan de toerusting van ouders op specifieke opvoedtaken in een nieuwe ontwikkelingsfase van hun kind. Wel zijn in verschillende studies positieve effecten aangetoond van de intensievere en ook op vaardigheden gerichte groepstrainingen die zich meer richten op het omgaan met probleemgedrag van kinderen (Foolen, 2011; Ince & Udo, 2018, Fierloos et al., 2020).

In 2020 heeft in de regio Rotterdam een procesevaluatie plaatsgevonden onder ouders (n=48) en cursusleiders naar de uitvoering van *Peuter in Zicht* in de reguliere praktijk. Het evaluatieonderzoek toonde aan dat de combinatie van informatieoverdracht, vaardigheden oefenen en ervaringen delen goed werkt en aansluit bij de verwachtingen en behoeften van de deelnemende ouders.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De doelgroep van de cursus Peuter in Zicht zijn ouders² met kinderen in de leeftijd van 1,5 t/m 4 jaar die vragen hebben over de ontwikkeling en opvoeding van hun kind of opvoedingsspanning ervaren in het omgaan met lastig peutergedrag

Selectie van doelgroepen

Peuter in Zicht kent een open inschrijving waarbij geïnteresseerde ouders zich aanmelden bij het cursusbureau of secretariaat van een uitvoerende organisatie in hun eigen wijk/stadsdeel of gemeente.

Ouders die zich aanmelden zijn op dit aanbod geïnteresseerd door lokale berichtgeving in huis-aan-huis bladen, online nieuwsbrieven of door professionals van basisvoorzieningen in de wijk. De jeugdgezondheidszorg is vanwege hun reguliere contactmomenten met ouders van jonge kinderen de belangrijkste toeleider naar dit cursusaanbod en zelf vaak ook uitvoerder.

In de bij de cursus behorende informatiefolder voor ouders wordt het preventieve karakter van het aanbod benadrukt, te weten: ouders die behoefte hebben aan informatie en tips bij een nieuwe ontwikkelingsfase van hun kind. De cursus is bedoeld voor ouders van peuters die opvoedingsvragen of opvoedingsspanning ervaren maar die geen al te ernstige problemen ondervinden. Het gaat om ouders die:

- willen weten wat de peuterfase inhoudt en van hen als ouder vraagt;
- graag ervaringen over opvoeden willen uitwisselen met andere ouders;
- vragen hebben over de ontwikkeling en opvoeding van hun peuter;
- soms spanning ervaren in de dagelijkse omgang met hun peuter;
- problemen in de ontwikkeling van hun kind willen voorkomen.

De selectiecriteria zijn gebaseerd op de veel gehanteerde indeling van Kousemaker waarbij de twee eerste categorieën 'opvoedvragen en opvoedingsspanning' tot het terrein van de preventieve opvoedondersteuning worden gerekend (Kousemaker e.a, 1985).

De deelname van ouders in situaties van maatschappelijk achterstelling zoals een inkomen rond de armoedegrens, sociaal isolement vanwege een geringe taalvaardigheid of laagopgeleide ouders met een migratieachtergrond, vraagt om extra inspanning. Goede samenwerking met organisaties en sleutelfiguren in de wijk en positieve mond-tot-mond reclame is belangrijk om ouders over het aanbod te informeren en de drempel tot deelname te verlagen. Soms zijn ouders zich niet bewust van het feit dat de problemen die zij in de opvoeding ervaren, kunnen samenhangen met de ontwikkeling die hun kind doormaakt. In dit bewustwordingsproces vervullen sleutelfiguren zoals contactouders op scholen of ouders die eerder een cursus hebben gevolgd een cruciale rol. Zij kunnen uitleggen waar de cursus over gaat en waarom deelname zinvol kan zijn.

² Met de term 'ouders' worden alle volwassenen bedoeld die in een gezinssituatie een ouderrol vervullen

Contra-indicaties:

- Bij meer ernstige en/of langdurige gedrags- of opvoedproblemen in de categorie opvoedingsnood en opvoedcrisis (Kousemaker e.a, 1985) of bij het vermoeden van een mogelijke ontwikkelingsachterstand van de peuter, biedt deze preventieve interventie onvoldoende ondersteuning en lijkt intensievere hulp of nader onderzoek wenselijk;
- Het gezin al in een jeugdzorgtraject zit
- De groepsinterventie lijkt geen passend aanbod vanwege eigen problematiek of kenmerken van de ouder zoals psychische problemen, een licht verstandelijke beperking of ouders die om andere redenen meer gebaat zijn bij een individueel en/of intensiever ondersteuningsaanbod;
- voor ouders met kinderen die buiten de leeftijdscategorie vallen (onder 1,5 of boven 4 jaar);
- als ouders de Nederlandse taal onvoldoende beheersen om als volwaardig lid mee te kunnen doen.

De cursus stemt af op het kennisniveau en de vragen/ervaringen van ouders met betrekking tot de ontwikkeling en opvoeding van peuters. Laaggeletterdheid hoeft soms geen beletsel te zijn voor deelname als ouders verbaal in de taal van de cursus kunnen communiceren. Als ouders gebrekkig Nederlands spreken of verstaan kan dit wel een belemmering vormen tenzij de cursus in de taal van ouders wordt aangeboden; als de cursusleider ook de taal van ouders spreekt; of als ouders elkaar onderling kunnen helpen met vertalen (bijvoorbeeld bij opdrachten in kleine groepjes). In de praktijk worden vaak creatieve oplossingen gevonden om een ouder die gemotiveerd is, toch te laten meedoen.

Het is uiteindelijk aan de cursusleider om te beoordelen of de cursus een passend aanbod is voor de ouders die zich op eigen initiatief aanmelden of die naar dit aanbod zijn verwezen.

Bij een vrij toegankelijk aanbod kan het gebeuren dat zwaardere opvoedproblemen zich pas tijdens de cursus openbaren. De cursus Peuter in Zicht functioneert ook als een 'drempelinterventie' omdat het voor ouders soms de eerste stap is, om met anderen over hun problemen te praten. Het verlaagt bovendien de drempel naar verdere hulp mocht dat nodig zijn.

Regelmatig ervaren ouders de groep toch als steunend en willen zij de cursus graag afmaken. De sociale media (zoals het instellen van een tijdelijke WhatsApp groep) maken het mogelijk om als cursusleider ook tussen de bijeenkomsten door een vinger aan de pols te houden of om een deelnemende ouder een extra steuntje te bieden. Als meer hulp nodig lijkt, vervult de professional een belangrijke ondersteunende rol bij het zoeken naar verdere hulp of steun al dan niet in overleg met een eerdere verwijzer of het lokale wijkteam.

Het tijdig kunnen signaleren van mogelijk ernstiger problematiek en bekend zijn met het lokale hulpaanbod behoort tot het competentieprofiel van beroepskrachten die werkzaam zijn in de opvoedondersteuning. Behalve de uitvoering van oudercursussen zijn professionals vaak ook betrokken bij een lokaal opvoedspreekuur waar kortdurende individuele ondersteuning kan worden geboden als aanvulling op het cursusaanbod of als tijdelijke overbrugging naar intensiever aanbod.

Het preventieve aanbod is ook vertegenwoordigd in het lokale jeugd- of wijkteam. Overleg in dit team is vaak de eerste stap als het gaat om een verdere verwijzing of diagnostiek bij ernstiger problematiek. Omgekeerd kunnen er ook verwijzingen plaatsvinden vanuit het lokale team naar een preventief ondersteunend cursusaanbod of opvoedspreekuur.

Betrokkenheid doelgroep

Een door Preventief op Maat geïnitieerd veldonderzoek (van Verseveld e.a., 2015) toonde aan dat de in 2005 landelijke geïmplementeerde cursus *Peuter in Zicht !* op verschillende plekken nog steeds werd uitgevoerd en zeker bestaansrecht had, maar ook dat de cursus op een aantal punten verouderd was. De feedback van uitvoerende professionals (n=43), gebaseerd op vele jaren praktijkervaring met dit aanbod, bood goede aanknopingspunten voor een doorontwikkeling van de interventie. Aan dit traject hebben een aantal betrokken cursusleiders en ouders een actieve bijdrage geleverd, o.a. tijdens de pilotfase met een vernieuwde opzet van de cursus.

Gebleven is de opzet met de drie kapstokken Steunen, Stimuleren en Sturen en de daarbij passende opvoedvaardigheden omdat dit in de praktijk goed werkte.

In de vernieuwde versie is het volgende aangepast:

- De oude videofilmjes over de toepassing van de opvoedvaardigheden in dagelijkse situaties zijn vervangen door het werken met eigen filmpjes van ouders. De korte animatiefilmjes die de vaardigheden introduceren, bleken nog wel bruikbaar.
- Het draaiboek is volledig geactualiseerd in een eigentijdse stijl die is doorgevoerd in alle onderdelen van de cursus.
- Een aantal nieuwe of aangepaste werkvormen die een flexibele afstemming op kennisniveau of behoeften van de doelgroep mogelijk maken.
- Geactualiseerde achtergrondinformatie, inleidende teksten en instructies voor cursusleiders.
- Een begeleidende PowerPointpresentatie bij alle cursusbijeenkomsten.
- Extra aandacht in de teksten en de werkvormen voor de thema's praten met peuters, spelen en voorlezen (dit onderdeel kwam tot stand in samenwerking met de stichting Lezen).
- Geactualiseerde folders voor ouders in begrijpelijke taal.
- Aanvullend ondersteunend materiaal zoals een wervingsfolder en certificaat voor ouders.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van de interventie is het vergroten van kennis en inzicht en het versterken van het zelfvertrouwen en de opvoedvaardigheden van ouders, zodat zij hun peuter in de dagelijkse opvoeding op een effectieve manier kunnen steunen, stimuleren en sturen.

Subdoelen

1. Kennisuitbreiding
 - Ouders weten wat de peuterfase inhoudt, en wat specifiek peutergedrag is
 - Ouders weten wat zij wel of nog niet van hun kind kunnen verwachten
 - Ouders weten hoe zij hun peuter in concrete situaties kunnen Steunen, Stimuleren en Sturen.
2. Toegenomen zelfvertrouwen en ervaren steun
 - Ouders voelen zich gesterkt en meer ontspannen in hun rol als opvoeder
 - Ouders ervaren steun in de uitwisseling met andere ouders
 - Ouders hebben vertrouwen in de eigen competentie om hun kind in deze fase te begeleiden.
3. Versterking en uitbreiding opvoedvaardigheden
 - Ouders passen de aanwijzingen bij de kapstokken Steunen, Stimuleren en Sturen toe in de dagelijkse omgang met hun peuter.

- Ouders kunnen hun opvoedaanpak afstemmen op wat hun specifieke kind nodig heeft

De doelen zijn vooral gericht op toerusting van ouders op een nieuwe fase in de ontwikkeling van hun kind die ook van hen als opvoeders enige aanpassing vraagt. De relevantie daarvan zal van ouder tot ouder verschillen mede afhankelijk van hun eigen persoonlijke bagage en omstandigheden maar ook samenhangend met de aanleg en het temperament van hun kind. Belangrijk is dat ouders inzicht hebben in wat zij van een peuter kunnen verwachten, maar hun aanpak ook kunnen afstemmen op wat hun specifieke kind in een bepaalde situatie nodig heeft.

In een preventieve en kortlopende cursus zijn eventuele gedragsveranderingen vaak (nog) niet meetbaar. Tijdens de praktische oefeningen, het bekijken en bespreken van de filmpjes en thuisopdrachten en na afloop bij de eindevaluatie krijgt de cursusleider een indruk van hoe ouders de aangereikte kennis en vaardigheden al dan niet hebben opgepikt en toegepast.

De subdoelen zijn per bijeenkomst vertaald in specifieke werkdoelen. Deze helpen de cursusleiders om doelgericht te werken en ook om na afloop voor zichzelf te evalueren of dat gelukt is.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Peuter in Zicht is een interactieve cursus van vier bijeenkomsten van twee uur voor een groep van 8 tot 15 deelnemers. Voor een optimale betrokkenheid van ouders werkt een wekelijkse frequentie vaak het beste.

De eerste bijeenkomst begint met een kennismaking en afstemming van het programma op de vragen en verwachtingen van ouders. Centraal thema op deze bijeenkomst is de ontwikkeling van kinderen in de peuterfase met daarmee samenhangende uitingsvormen en gedrag. Geïnterviewd wordt hoe ouders deze nieuwe fase beleven met een uitwisseling over leuke en lastige momenten in de dagelijkse omgang met hun peuter.

In de cursus krijgen ouders 3 kapstukken met opvoedvaardigheden aangereikt waarmee zij de ontwikkeling van hun kind op een positieve manier kunnen ondersteunen. Deze worden in de navolgende bijeenkomsten nader toegelicht, besproken en geoefend.

Hierbij wordt o.a. gebruik gemaakt van speelse en visuele werkvormen omdat deze ook bij minder talige ouders goed bruikbaar zijn.

Elke bijeenkomst eindigt met een opdracht voor de toepassing van de behandelde vaardigheden in de thuissituatie. Ouders worden uitgenodigd om daar zo mogelijk een kort filmpje van te maken dat zij vooraf opsturen naar de cursusleider.

Ter afsluiting van elke bijeenkomst krijgen ouders een folder mee waarin de inhoud van de bijeenkomst en de thuisopdracht kort staat samengevat. Het maakt het makkelijker om een thuisblijvende partner, of andere betrokken mede-opvoeder deelgenoot te maken in het proces dat de ouder doormaakt. Tegenwoordig wordt regelmatig een app-groep van deelnemers aangemaakt waarin ouders elkaar tijdens de cursus kunnen informeren of steunen.

Drie belangrijke kapstokken

STEUNEN

- Volg je kind
- Erken en benoem gevoelens
- Bied steun en veiligheid

STIMULEREN

- Prijs je kind
- Laat je kind zelf doen en kiezen
- Praat en speel met je kind

STUREN

- Bied je kind duidelijkheid
- Stel heldere regels
- Kies positieve oplossingen

Peuter in Zicht

Inhoud van de interventie

Werving en toeleiding:

De werving vindt doorgaans plaats door de uitvoerende organisatie(s). Dit kan de afdeling jeugdgezondheidszorg zijn van een regionale GGD of Centrum voor Jeugd & Gezin, een welzijnsorganisatie met voor- en vroegschoolse educatie, soms een lokaal wijkteam of kinderopvang organisatie etc. De toeleiding van potentiële deelnemers gebeurt bij voorkeur in nauwe samenwerking met andere instellingen, professionals en sleutelfiguren in de wijk die contact hebben met de doelgroep. Belangrijk is om in de werving het hebben van vragen over de opvoeding en het volgen van een cursus te 'normaliseren' als iets dat leuk en ondersteunend kan zijn voor alle ouders en niet meteen hoeft te betekenen dat je problemen hebt.

Voor de werving is een poster en een wervingsfolder beschikbaar. De folder wordt bij voorkeur uitgereikt in een persoonlijk contact waarin ouders kunnen worden uitgenodigd en gestimuleerd tot deelname. Bij de berichtgeving over nieuw te starten cursusaanbod wordt steeds meer gebruik gemaakt van sociale media om ouders over het cursusaanbod te informeren en hen te stimuleren om zichzelf op te geven of anderen hierop te attenderen. Daarbij wordt graag gebruik gemaakt van enthousiaste verhalen van tevreden ouders die al eerder zo'n cursus volgden.

Bij aanmelding via een centraal punt is het belangrijk om een persoonlijk contactmoment te kunnen inlassen. Het biedt cursusleiders de gelegenheid om waar nodig nog wat extra uitleg te geven over de inhoud van de cursus en te onderzoeken of het aanbod overeenstemt met wat ouders ervan verwachten. Voor ouders die twijfelen kan zo'n persoonlijk contactmoment net dat extra zetje geven dat maakt zij ook daadwerkelijk op de eerste bijeenkomst verschijnen.

Inhoud en opzet interventie:

De cursus bestaat uit vier bijeenkomsten van twee uur die bij voorkeur in vier opeenvolgende weken worden aangeboden. Dat helpt om ouders betrokken te houden en

tussentijdse uitval te voorkomen. Bij aanvang wordt benadrukt dat de cursus meer oplevert als ouders alle bijeenkomsten bijwonen. Mocht een ouder onverhoopt toch niet aanwezig kunnen zijn, dan wordt deze bijgepraat door een groepslid of de cursusleider en worden folder en thuisopdracht toegestuurd. Tegenwoordig wordt op veel locaties voor de duur van de cursus een app-groep ingesteld, waarin informatie en ervaringen met bijvoorbeeld de thuisopdracht worden gedeeld.

Alle bijeenkomsten zijn uitgebreid beschreven in het draaiboek voor cursusleiders. Bij iedere bijeenkomst is een lijst opgenomen met wat nodig is om deze praktisch en inhoudelijk voor te bereiden. De indeling van alle bijeenkomsten is hetzelfde en ziet er als volgt uit:

- Welkom en programma
- Bespreken thuisopdracht
- Introductie onderwerp/vaardigheid van de bijeenkomst
- Verdieping onderwerp/vaardigheid met behulp van werkvormen en rollenspel
- Nieuwe thuisopdracht toelichten
- Samenvatting en afsluiting bijeenkomst

Hieronder volgt een korte toelichting van de belangrijkste onderdelen.

Introductie onderwerp/vaardigheid

Elke bijeenkomst start met een introductie op het onderwerp dat aan bod komt. Hierop volgt meestal een opwarmertje om ouders bij het onderwerp te betrekken en te prikkelen erover mee te denken. Zo wordt in de eerste bijeenkomst met een associatie cirkel op flap-over gewerkt waarbij ouders kunnen roepen wat er in hun hoofd opkomt bij het woord 'Peuter' om vervolgens te reageren op de vraag hoe het is om ouder van een peuter te zijn. Dit geeft een eerste indruk van wat de gemoederen van ouders bezighoudt. Het biedt ook een goede basis om daarna in het kort iets te vertellen over de ontwikkeling van peuters en wat dat vraagt van ouders. De werkwijze van de cursusleider is er op gericht om eigen inbreng van ouders te stimuleren en in te haken op de kennis die ouders al hebben. Na deze start wordt een verbinding gelegd naar de kapstukken Steunen, Stimuleren en Sturen die de volgende bijeenkomsten aan bod komen. Daarbij wordt elke bijeenkomst een kort animatiefilmpje van de vaardigheid gebruikt als introductie op het onderwerp en om reacties van ouders uit te lokken.

Verdiepende werkvormen

Bij de verdieping gaat het steeds om het verder toelichten/concretiseren van de spelregels bij de kapstukken Steunen, Stimuleren en Sturen (zie afbeelding dia op vorige pagina). Dit gebeurt met een korte informatieoverdracht aan de hand van de powerpoint waarbij ouders vragenderwijs worden gestimuleerd om mee te denken.

Daarna volgt altijd een praktische werkvorm met behulp van vragenkaartjes, stellingen of situatieschetsen die plenair of in sub-groepjes wordt uitgevoerd. De werkvorm stimuleert ouders om te vertellen hoe zij zouden reageren in een bepaalde situatie of waarom zij denken dat een peuter zich zo gedraagt. Behalve dat ouders het leuk vinden om dit van elkaar te horen, geeft het de cursusleider ook inzicht in de mate waarin ouders hun opvoedgedrag kunnen afstemmen op de ontwikkeling van hun kind.

Een voorbeeld daarvan is de werkvorm gevoelens (h)erkennen en benoemen (bijeenkomst 2) waarbij ouders proberen de gevoelens van een peuter te duiden bij een aantal getekende situatieschetsen. Vervolgens wordt uitgewisseld en geoefend hoe ouders zelf op zo'n gevoelsuiting zouden reageren en wat het effect van die reactie zou kunnen zijn. De cursusleider bekrachtigt goede voorbeelden, maar kan waar nodig ook alternatieve suggesties geven.

Een ander voorbeeld is de oefening *Laat je kind zelf doen/kiezen* (bijeenkomst 3), waarbij ouders plenair of in tweetallen reageren op 'herkenningskaartjes' van veel voorkomende dagelijkse handelingen waarin peuters dingen zelf willen doen. Bijvoorbeeld tandenpoetsen, zelf eten, kleren kiezen, jas aantrekken of de straat oversteken zonder handje. Om de beurt worden deelnemers uitgenodigd een kaartje te pakken (of leest de cursusleider de tekst voor) waarbij de ouder die aan de beurt is als eerste kan vertellen of die situatie zich thuis ook wel eens voordoet, hoe zijn/haar peuter reageert, hoe hij/zij de situatie aanpakt en wat een kind daarvan leert. Andere deelnemers kunnen dit aanvullen met eigen ervaringen en ook tips geven hoe zij hiermee omgaan.

De cursusleider bewaakt de discussie, vraagt waar nodig door of vult aan, is begripvol naar ouders die hier erg mee worstelen bijvoorbeeld omdat ze een temperamentvolle peuter hebben of er zelf doorheen zitten. In de afronding van de oefening worden de inhoud en tips die ouders hebben ingebracht samengevat. De cursusleider betreft hierbij de spelregels van de kapstok stimuleren en ook de ontwikkeling die peuters doormaken waarbij het zelf dingen willen doen een belangrijke drijfveer is om nieuwe vaardigheden te leren. Ouders kunnen hierbij een ondersteunende en stimulerende rol vervullen door hun peuter ruimte te geven aan ook zelf dingen te kunnen bepalen of doen. Natuurlijk moeten ouders de leiding nemen in situaties waarin dat noodzakelijk is, maar op veel andere momenten werkt een beetje soepel meebewegen vaak het beste. Belangrijk is dat ouder realistisch zijn in wat ze van hun peuter verwachten, waarbij geknoei met eten en strubbelingen soms onvermijdelijk zijn. Vooral tijdsdruk of vermoeidheid maakt dat situaties snel kunnen escaleren. Een positieve, beetje humoristische en speelse aanpak waarbij peuters de ruimte krijgen om zelf te kunnen kiezen en oefenen, werkt vaak het beste.

Bespreken thuisopdracht

De thuisopdrachten zijn toegespitst op een van de kapstokken Steunen, Stimuleren en Sturen (zie ook het schema) waarbij steeds drie spelregels worden benoemd voor de toepassing van die vaardigheid.

Aan het eind van elke bijeenkomst moet voldoende tijd overblijven om de thuisopdracht voor de volgende keer toe te lichten, eventuele onduidelijkheden te verhelderen en ouders te motiveren om ermee aan de slag te gaan. Deelnemers krijgen de thuisopdracht ook op papier mee met een korte samenvatting van de gevolgde bijeenkomst in een folder. Het kan helpen om de inhoud vast te houden en een eventueel thuisblijvende partner erbij te betrekken.

Het bespreken van de thuis opgedane ervaringen is een belangrijk onderdeel in de cursus omdat het inzicht biedt of ouders de verworven kennis en vaardigheden ook toepassen in hun eigen situatie. Ouders krijgen bijvoorbeeld als opdracht om de komende week bewust te letten op momenten waarop zij hun peuter steunen of stimuleren/sturen bij de thuisopdracht van volgende bijeenkomsten.

Het verzoek aan ouders is om hun bevindingen kort te noteren op het meegekregen werkblad met vermelding van de situatie en wat ze zeiden of deden. Naar keuze kunnen ze er ook een kort filmpje van maken op hun smartphone dat ze vooraf naar de cursusleider opsturen.

Bij het begin van de volgende bijeenkomst kunnen ouders verslag doen van de opgedane ervaringen en (als dat is gelukt) met een korte geluidsopname of filmpje illustreren hoe zij de vaardigheid hebben ingezet.

Het bespreken van de thuisopdracht vraagt veel deskundigheid van de cursusleider. Als eerste is belangrijk om de getoonde inzet van ouders te bekrachtigen, ook als het niet zo soepel is verlopen. Waar nodig vraagt de cursusleider om verdere concretisering van de opgedane ervaring. Wat heeft de ouder gezegd of gedaan? Hoe reageerde hun peuter daarop? Belangrijk is ook om stil te staan bij wat het de ouder aan inzicht heeft opgeleverd.

Wat betreft de beschikbare tijd voor dit onderdeel kunnen niet alle ouders aan bod komen, tenzij de groep in tweeën kan worden gesplitst. Bij het bespreken van de thuisopdracht probeert de cursusleider daarom de ervaringen van individuele ouders te verbinden aan die van anderen.

Bij ouders die niets met een thuisopdracht hebben gedaan, informeert de cursusleider op een vriendelijke en niet oordelende manier wat hen belemmerde om thuis te oefenen en ook wat kan helpen om eventuele obstakels weg te nemen. Tenslotte vat de cursusleider de thuis opgedane ervaringen samen met een koppeling naar de inhoud van de vorige en komende bijeenkomst.

Onderstaand schema biedt een overzicht van de aangeboden inhoud en activiteiten per bijeenkomst.

Bijeenkomst 1: Introductie	Werkvormen/oefeningen	Werkdoelen
<ul style="list-style-type: none"> - Kennismaking - Toelichting cursusinhoud - Ontwikkeling peuters - Intro kapstokken/vaardigheden. - Hoe omgaan met peutergedrag? - Uitleg thuisopdracht met filmpjes - Afsluiting en folder uitdelen 	<ul style="list-style-type: none"> * Associatiespel met flap over: Een peuter is? * Discussie werkvorm met kaartjes: een peuter, leuk en (soms) lastig. 	<ul style="list-style-type: none"> Ouders: - kennen elkaar en de cursusleider - voelen zich welkom en op hun gemak - weten wat de cursus hen biedt - eerste indruk van de vaardigheden - zijn gemotiveerd om te blijven komen
Bijeenkomst 2: STEUNEN	Werkvormen/oefeningen	Werkdoelen
<ul style="list-style-type: none"> - Welkom + toelichting programma - Thuisopdracht bespreken - Introductie thema 'Steunen' - Verdieping vaardigheden: <ul style="list-style-type: none"> A. Volg je kind B. Erken en benoem gevoelens C. Bied steun en veiligheid - Uitleg nieuwe thuisopdracht - Afsluiting en folder uitdelen 	<ul style="list-style-type: none"> * Opwarmertje Steunen n.a.v. foto's * Reacties op Animatiefilmpje <i>Volg je Kind</i> (in subgroep) * Oefening Gevoelens (h)erkennen en Benoemen n.a.v. tekeningen * Situatieschetsen: Veiligheid bieden hoe doe je dat? (plenair of in duo's) 	<ul style="list-style-type: none"> Ouders kennen; - belang veilige basis voor ontwikkeling - de vaardigheden bij Steunen - de toepassing in concrete situaties Ouders zijn in staat om: - initiatieven op te merken en te volgen - gevoel kind te erkennen/benoemen. - waar nodig steun/ veiligheid te bieden
Bijeenkomst 3: STIMULEREN	Werkvormen/oefeningen	Werkdoelen
<ul style="list-style-type: none"> - Welkom + toelichting programma - Thuisopdracht bespreken - Animatie Ruimte geven - Introductie thema 'Stimuleren' - Verdieping vaardigheden: <ul style="list-style-type: none"> A. Prijs je kind B. Laat je kind zelf doen/kiezen C. Praat en speel met je 	<ul style="list-style-type: none"> * Filmfragmenten bekijken met aandachtspunten voor prijzen * Oefening Prijs je kind (plenair of in tweetallen) * Voorbeeld interactief voorlezen. Stichting Lezen * Oefening in subgroepen over het omgaan met lastige situaties en 	<ul style="list-style-type: none"> Ouders weten; - dat 'eigen wil' stap is in ontwikkeling - dat lastig en dwars gedrag erbij hoort - dat positief stimuleren beter werkt - welke 3 vaardigheden horen bij de 'kapstok' Stimuleren'

kind - Uitleg nieuwe thuisopdracht - Afsluiting en folder uitdelen.	gezamenlijk formuleren van tips.	- hoe en wanneer ze de behandelde vaardigheden kunnen toepassen.
Bijeenkomst 4: STUREN - Welkom + toelichting programma - Thuisopdracht bespreken - Animatie Regels en Grenzen - Introductie thema 'Sturen' - Verdieping vaardigheden: A. Bied je kind duidelijkheid B. Stel heldere regels C. Kies positieve oplossingen. - Apart zetten ja of nee? - Evaluatie en afsluiting cursus.	Werkvormen/oefeningen * Opwarmertje op Rust, Reinheid, Regelmaat? * Filmfragment bekijken/bespreken op duidelijkheid bieden * Oefening met bal: Welke regels stel jij? Afronding met aandachtspunten. * Oefening in subgroepen; grenzen stellen op een positieve manier * Plenair rollenspel Apart zetten	Werkdoelen Ouders; - onderkennen het belang van structuur en regels aanleren - kennen de 3 vaardigheden die horen bij de kapstok 'Sturen': - kunnen de vaardigheden toepassen in de dagelijkse omgang met hun peuter.

Hoewel de opzet en inhoud van de bijeenkomsten grotendeels vastliggen, is het voor een succesvol verloop van de cursus noodzakelijk dat deze aansluit bij actuele vragen en behoeften van ouders. Het behoort tot de deskundigheid van de cursusleider om de informatieoverdracht en werkvormen flexibel af te stemmen op de reeds aanwezige kennis, eventuele verschillen in culturele achtergrond en het niveau van geletterdheid van de deelnemende ouders. Suggesties daarvoor in de vorm van alternatieve werkvormen zijn te vinden in het draaiboek voor cursusleiders. Naar keuze kan een bepaalde oefening plenair, in sub-groepjes of in tweetallen worden gedaan (bijv. in de thuistaal van ouders). In de training voor cursusleiders wordt extra aandacht besteed aan het afstemmen van de cursusinhoud op de deelnemersgroep.

2. Uitvoering

Materialen

Het bij de cursus behorend materiaal bestaat uit een draaiboek voor cursusleiders met daarin alle informatie en ondersteunende materialen die nodig zijn voor de voorbereiding en uitvoering van de bijeenkomsten, zoals:

- Een programmaopzet en uitgewerkte beschrijving van de verschillende onderdelen per bijeenkomst
- Een overzicht van benodigd materiaal ter voorbereiding
- Achtergrondinformatie voor de cursusleider
- Per bijeenkomst bijlagen met ondersteunend materiaal:
 - werkvormen
 - thuisopdracht
 - folder voor ouders
- Formulier voor de eindevaluatie
- Certificaat voor ouders
- Wervingsfolder
- Poster voor werving.

Alle uit te delen en te gebruiken materialen zijn ook op een bijgeleverde usb-stick te vinden. Deze bevat tevens een PowerPointpresentatie presentatie van alle cursusbijeenkomsten, met daarin geïntegreerd ook de te gebruiken animatiefilmpjes en de benodigde materialen bij de werkvormen. Los verkrijgbaar zijn daarnaast een wervingsfolder en poster van de drie kapstukken.

Op de website van Preventief op Maat is voor cursusleiders een lijst te vinden met bruikbare filmpjes.

De materialen zijn te bestellen bij Bureau Extern, Berenkoog 11,1822 BH Alkmaar. Tel 072 567 00 00

E-mail: buro@extern.nl

Locatie en type organisatie

X Basisvoorziening voor alle kinderen en jongeren

X Voorziening voor lichte hulp en ondersteuning

0 Gespecialiseerde hulp

De cursus is ontwikkeld voor een brede doelgroep ouders. Bij voorkeur wordt de cursus aangeboden in het voorveld bij een toegankelijke voorziening met een breed preventief aanbod. Dit kan de afdeling jeugdgezondheidszorg zijn van een regionale GGD of Centrum voor Jeugd & Gezin, een lokale Welzijnsorganisatie, soms een lokaal wijkteam of kinderopvang organisatie et cetera.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De oudercursus *Peuter in Zicht* wordt gegeven door professionals met een Hbo-opleiding in de sociaal/ pedagogische sector. Te denken valt aan jeugdverpleegkundigen of gespecialiseerde opvoeddeskundigen/pedagogen in dienst van een Regionale GGD, CJG, Welzijnsorganisatie of professionals van een (Jeugd)wijkteam of maatschappelijk werk instelling.

Voor de uitvoering van de cursus zijn de volgende competenties belangrijk:

- kennis van de ontwikkeling en specifieke ontwikkelingstaken van jonge kinderen;
- kennis van de opvoedvragen en opvoedtaken van ouders bij deze ontwikkelingsfase;

- kennis over en ervaring in het begeleiden van oudergroepen;
- aantoonbare gespreksvaardigheden en -technieken;
- het vermogen om interacties en 'het van elkaar leren' tussen opvoeders te stimuleren;
- een groepsproces en moeilijke momenten daarin kunnen hanteren;
- een veilige sfeer scheppen waarin ouders zich op hun gemak voelen;
- culturele sensitiviteit, het vermogen zich in te leven in de belevingswereld van ouders met uiteenlopende achtergronden, samenlevingsvormen en ervaringen;
- didactische vaardigheden om de cursusinhoud beknopt en begrijpelijk over te brengen;
- het vermogen om flexibel af te stemmen op het kennisniveau en geletterdheid van de deelnemers.

Verondersteld wordt dat professionals met een sociaalpedagogische opleiding over basiskennis beschikken met betrekking tot de ontwikkeling van kinderen evenals de beheersing van basale communicatieve vaardigheden. Daarnaast wordt van aankomende cursusleiders verwacht dat zij een tweedaagse basistraining *pedagogische oudercursussen* volgen. Deelname aan deze training is verplicht voor professionals die nog geen of weinig ervaring hebben met het geven van oudercursussen.

In de training maken professionals kennis met de inhoud, opzet en werkwijze van een preventieve oudercursus. Hoofdonderdeel is het praktisch oefenen met belangrijke cursusonderdelen om die op de juiste wijze te kunnen uitvoeren. Eveneens belangrijk is het kunnen afstemmen van de cursusinhoud op de vragen en de belevingswereld van ouders met uiteenlopende ervaringen en achtergronden.

De basistraining pedagogische oudercursussen bestaat uit vier dagdelen en kost €400,= per deelnemer.

Het bedrag is inclusief:

- Cursusdraaiboek
- Uit te delen achtergrondinformatie voor deelnemers
- Accreditatiekosten.

Een incompany training is mogelijk bij een minimum van 8 deelnemende professionals. In overleg kan de training op maat worden gemaakt, afgestemd op reeds beschikbare ervaring en toegespitst op een of meerdere preventieve oudercursussen waarvan Preventief op Maat de eigenaar is. De training wordt verzorgd door ervaren en bij CIPION³ geregistreerde trainers vanuit een samenwerkingsverband van drie organisaties te weten: Preventief op Maat en de Stichting Aanzet uit Vlaardingen en de van Veldhuizen stichting uit Rotterdam.

Als een training vanwege te weinig deelnemers niet door kan gaan, wordt gezocht naar een mogelijkheid om mee te lopen met een ervaren cursusleider al dan niet aangevuld met (online)interview of coaching door een landelijke of regionaal beschikbare trainer.

Kwaliteitsbewaking

Om de kwaliteit van de interventie te bevorderen bevat het draaiboek een uitgebreide beschrijving van alle bijeenkomsten, inclusief voorbeeldteksten voor cursusleiders. Tips en aanbevelingen voor de uitvoering van de verschillende cursusonderdelen zijn ook in het draaiboek te vinden. De ontwikkelde PowerPointpresentatie helpt om de structuur van de bijeenkomst te bewaken De cursusinhoud (hoeveelheid informatie, wel of niet schriftelijke opdrachten etc.) kan worden aangepast worden aan een specifieke

³ Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland

deelnemersgroep zoals laaggeletterde ouders. Dit maakt dat de cursus de beoogde doelen kan bereiken bij doelgroepen met verschillende kennisniveaus en achtergronden. Ouders krijgen na afloop van elke bijeenkomst een folder mee, waarin de belangrijkste informatie staat samengevat.

Zoals eerder vermeld, is er ook een training beschikbaar om toekomstige uitvoerders van de oudercursus van de nodige bagage te voorzien. Deze training is als kwalitatief goed aanbod erkend in het kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) en het kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden (V&VN). Standaard is dat beginnende cursusleiders minimaal de eerste keer meelopen met een ervaren collega. De meeste cursusleiders hebben een voorkeur om de cursus samen met een collega te geven om het groepsproces en de inhoud goed te kunnen bewaken. Een extra pluspunt is om de cursus te laten uitvoeren door professionals van twee verschillende organisaties (bv. jeugdzorg en jeugdgezondheidszorg of maatschappelijk werk) omdat men elkaars expertise aanvult en het de lokale samenwerking versterkt.

Om zicht te krijgen op de kwaliteit van uitvoering en de tevredenheid van ouders, vindt een mondelinge groepsgewijze en/of schriftelijke evaluatie plaats. Deze evaluaties geven een beeld van wat ouders hebben geleerd en/of veranderd in hun manier van omgaan met de peuter en hoe zij de bijeenkomsten hebben ervaren. Dit helpt cursusleiders om de uitvoering van de bijeenkomsten waar nodig bij te sturen op basis van de verkregen feedback. Samenvattend bestaat de kwaliteitsbewaking uit:

- Draaiboek met gedetailleerde beschrijving van de werkwijze
- PowerPoint per bijeenkomst
- Ouderfolder met de kern van de behandelde stof
- Training en intervisie/coaching van cursusleiders
- Evaluatie na elke bijeenkomst
- Eindevaluatie van cursus als geheel.

De lokale overheid financiert en bewaakt de kwaliteit van uitvoering van dit preventieve ondersteuningsaanbod. Instellingen leveren daartoe jaarlijks aan de gemeente een beperkt aantal gegevens aan zoals bijvoorbeeld: welke cursussen zijn uitgevoerd; aantal ouders dat heeft deelgenomen; welke doelgroep is bereikt; reden voor aanmelding en hoe ouders het aanbod waarderen.

Vanuit Preventief op Maat zijn in samenwerking met de twee eerder genoemde samenwerkingspartners stappen gezet om de kwaliteitsbewaking van het cursusaanbod op landelijk niveau te verbeteren, zoals:

- het ontwikkelen van een gestandaardiseerd formulier voor de intake
- het bijhouden van een landelijke lijst van gekwalificeerde cursusleiders
- een online vraagbaak functie of intervisie/coaching aanbod voor beginnende cursusleiders
- landelijke monitoring en procesevaluatie van de uitvoering om zicht te houden op waar de interventie wordt uitgevoerd, cijfers over deelname en uitval en tevredenheid van ouders en cursusleiders met de aangeboden oudercursus.
- een jaarlijks overleg van ontwikkelaars en trainers over hoe de basistraining voor cursusleiders is geëvalueerd en eventueel gewenste aanpassingen in de trainingsopzet of uitbreiding trainerspool.

Randvoorwaarden

De organisatorische randvoorwaarden omvatten:

1. Beschikbaarheid van ervaren cursusleiders;

2. Steun van het management voor de uitvoering;
3. Voldoende tijd voor voorbereiding en uitvoering;
4. Voldoende tijd voor wervingsactiviteiten en toeleiding/intake;
5. Aangename ruimte voor groepsbijeenkomsten;
6. Een laagdrempelige en goed bereikbare/veilige locatie
7. Audiovisuele voorzieningen;
8. Kopieerfaciliteiten.

Op het lokale uitvoeringsniveau zijn de volgende contextuele randvoorwaarden belangrijk:

- De uitvoerende organisatie (zoals de GGD, Centrum voor Jeugd en gezin of lokale welzijnsinstelling onderhoudt goede contacten met andere instellingen en professionals in de wijk voor de werving en toeleiding van een brede groep ouders.
- Het cursusaanbod is bekend bij sleutelfiguren en basisvoorzieningen in de eerste lijn (kinderopvang, consultatiebureau team, huisartsenpraktijken, maatschappelijk werk, welzijnsinstelling en zelforganisaties)
- Ondersteunend gemeentelijk beleid gericht op continuïteit van het preventieve aanbod (jaarlijkse financiering) en toezicht op kwaliteit van uitvoering (monitoring van bereik en tevredenheid) is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle uitvoering.
- De cursus is ingebed in het lokale zorglandschap en de uitvoerende organisatie maakt deel uit van of onderhoudt nauwe contacten met het lokale wijkteam waarin bijvoorbeeld ook het maatschappelijke werk en Jeugdzorg participeren. Het wijkteam is de eerst aangewezen plek bij een eventuele doorverwijzing van ouders met opvoedproblemen of andere gezinsproblematiek. Via dit orgaan kunnen ook externe specialisten uit de Jeugdhulp of GGZ worden geconsulteerd.

Implementatie

De implementatie bestaat uit het informeren van instellingen en professionals over het bestaan en de beschikbaarheid van de interventie *Peuter in Zicht*. Rond het opnieuw uitbrengen van de oudercursus is er het nodige aan publiciteit gedaan bij bestaande en nieuw te interesseren uitvoerders. De reguliere informatievoorziening loopt via de website en berichtgeving via sociale media.

Geïnteresseerde organisaties kunnen hun belangstelling kenbaar maken bij Preventief op Maat en via deze weg het draaiboek en de bijbehorende materialen voor de uitvoering aanschaffen.

Sinds het verschijnen van de vernieuwde versie in 2017 zijn er 238 draaiboeken verkocht, meestal aan instellingen voor Jeugdgezondheidszorg (GGD, Centra voor Jeugd & Gezin). Een kleiner deel is besteld door organisaties voor Kinderopvang, Stichtingen Welzijn en particuliere pedagogen.

De training voor professionals wordt gegeven door een trainer van Preventief op Maat in samenwerking met twee andere uitvoeringsorganisaties. In de regio Rotterdam en omstreken zijn dat de Van Veldhuizen Stichting en de Stichting Aanzet. Naar behoefte kan Preventief op Maat advies geven voor de lokale implementatie en uitvoering van de oudercursus, bijvoorbeeld over knelpunten bij de werving van ouders of afstemming op een specifieke doelgroep.

De lokale aanbieder van *Peuter in Zicht* organiseert de werving/toeleiding van ouders, levert de cursusleider en zorgt voor een geschikte locatie en de praktische uitvoering. Deze organisatie is ook verantwoordelijk voor de financiering van de uitvoering en het monitoren en bewaken van de kwaliteit en lokale inzet ten behoeve van het aanbod al dan niet in overleg met de lokale overheid.

Kosten

Tabel 3. Personele kosten	
Deelname training professionals	Personele inzet*
Tweedaagse basistraining oudercursussen incl. zelfstudie/voorbereiding Eenmalige kosten in-company training: € 4000,-	24 uur per professional (eenmalige investering)
Uitvoering oudercursus	Personele inzet*
Afstemming met management en intern overleg	2 uur
Werving en intake van deelnemers	10 uur
Zoeken en vastleggen ruimte	Afhankelijk van situatie
Vorbereiding/afroning cursus bijeenkomsten	12 uur (4 x 3 uur)
Uitvoering bijeenkomsten (incl. praktische voorbereiding op locatie = 1 uur)	12 uur (4 x 3 uur)
Bereikbaarheid voor deelnemers, informeren afwezige ouders	2 uur (4 x 0,5 uur)
Extra individuele ondersteuning	Afhankelijk van behoefte
Totaal	40 uur (€ 2.400)

*Het geschatte uurtarief van de cursusleider is € 60,- excl. BTW. Het uurtarief kan verschillen per organisatie.

De training van professionals wordt bij voorkeur in-company gegeven aan een groep van 8 (minimaal) tot 12 deelnemers. De training duurt twee dagen en kost € 4000,-, inclusief een draaiboek voor alle deelnemers. Bij meer dan 12 deelnemers wordt een tweede trainer ingezet en zullen de kosten hoger uitvallen..

Wat betreft de reguliere uitvoering kost de interventie ongeveer 40 uur aan inzet van de cursusleider (zie schema hierboven). Afhankelijk van het uurtarief van de betreffende professional komt dat neer op een totaalbedrag van ongeveer € 2.400,- aan personele kosten voor de hele cursus, exclusief BTW.

De (eenmalige) kosten van de training voor professionals zijn in deze uitvoeringskosten niet doorberekend.

Vaak wordt een minimum van acht ouders gehanteerd om te kunnen starten. De personele kosten vallen hoger uit als de interventie door twee cursusleiders wordt uitgevoerd, maar meestal zijn er dan ook meer dan 10 deelnemers.

De **materiële kosten** voor de organisatie bestaan uit de eventuele aanschaf van extra cursusdraaiboeken, kopieerkosten, eventuele kosten voor het huren van een groepsruimte, het gebruik van een laptop/beamer/digibord en koffie/thee. Deze zijn in bovengenoemde gemiddeld per ouder nog niet meegenomen omdat deze per locatie nogal verschillen. Het cursusdraaiboek kan voor een bedrag van € 69,95 worden besteld bij Buro Extern in Alkmaar (<https://extern.nl>)

3. Onderbouwing

Probleem

De oudercursus Peuter in Zicht richt zich op de opvoedvragen, uitdagingen en moeilijkheden die ouders van peuters (kunnen) ervaren in een voor hen nieuwe ontwikkelingsfase van hun kind.

De focus ligt daarbij op de volgende (mogelijke) problemen:

- gebrek aan inzicht bij ouders in de ontwikkeling die peuters doormaken en daarbij behorende kenmerkende gedragsuitingen;
- ontoereikende opvoedvaardigheden om adequaat met dit veranderde gedrag om te gaan;
- daarmee samenhangend een toename van peutergedrag dat ouders lastig te hanteren vinden;
- minder plezier in opvoeden, onzekerheid en gevoelens van incompetentie bij ouders;
- gebrek aan steun ervaren van nabije anderen in de directe omgeving.

Wat de zwaarte van problemen betreft gaat het hierbij om eerder genoemde categorieën opvoedingsvragen en opvoedingsspanning (Kousemaker e.a., 1995).

Ernst en spreiding probleem

De peuterfase is een leuke en bijzondere fase in de ontwikkeling van kinderen maar kan ook dagelijkse strubbelingen en opvoedstress voor ouders met zich meebrengen. Ouders van peuters hebben dan ook relatief veel vragen over de opvoeding (Fierloos e.a., 2020). In bovengenoemd onderzoek waarbij gezinnen een jaar lang werden gevolgd, gaf 71% van de ouders met kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar (n=448) aan dat zij in de voorgaande periode vragen of zorgen hadden met betrekking tot de opvoeding, het gedrag of de ontwikkeling van hun kind. De vragen betroffen o.a. de volgende onderwerpen: luisteren en ongehoorzaamheid, driftbuien of lastig gedrag wat zich bijvoorbeeld manifesteert bij eten, slapen en het zindelijk worden.

Niet voor niets wordt het kinderlijk verzet op deze terreinen ook wel eens de 'peuterwapens' bij uitstek genoemd. Als opvoeder kun je een kind niet dwingen in slaap te vallen, zijn eten door te slikken of een plas op de pot te doen. Dit maakt dat ouders zich behoorlijk machteloos en gefrustreerd kunnen voelen in de dagelijkse zorg voor hun kind en een negatieve opvoedbeleving hebben. Wat betreft de eigen opvoedaanpak hebben ouders vooral vragen of zorgen over het stellen van regels en grenzen, straffen/ belonen en hoe te reageren op ongewenst gedrag.

Een onderzoek van de Stichting Opvoeden naar opvoedvragen laat een vergelijkbaar beeld zien (Winnubst, Jansen & Jansen, 2014). Bij ouders van peuters (n=100) scoren de volgende onderwerpen het hoogst: zindelijk worden (95 x genoemd), peutergedrag zoals niet luisteren, eigenwijs, koppig en opstandig gedrag (83 x), driftbuiten (56 x), spelen zoals alleen of samen kunnen spelen (57 x). Ook zijn er vragen over straffen en apart zetten (66 x genoemd), wat illustreert dat het stellen van grenzen niet altijd even soepel verloopt.

Een in eerdere jaren gehouden onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (Zeijl e.a., 2005) laat zien dat sommige ouders van peuters moeite hebben met het op een aanvaardbare manier omgaan met het disciplineren van het gedrag van hun kind. Van de bevraagde ouders van driejarigen gaf 31% hun kind als straf dan gewoonlijk 'een tik'. Ook 'flink beetpakken' komt in 33% van de gezinnen voor (Doorten & Bucx, 2011). Niet

bekend is of dit ook in 2022 nog een veel toegepaste aanpak is, maar zeker is wel dat peuters ouders flink op de proef kunnen stellen met hun soms wispelturige en dwarse gedrag. Dat geldt met name als ook andere stressoren een rol spelen in het leven van alledag (Reijneveld e.a., 2008).

Gevolgen

Een negatieve opvoedbeleving kan er toe leiden dat ouders minder van hun kind kunnen verdragen, vaker hun geduld verliezen en corrigerend of bestraffend optreden. Een negatief gevolg is dat het kan leiden tot een spiraal van negatieve interacties waarbij de aversieve reacties van ouder en kind elkaar onbedoeld in stand houden en versterken (Smith e.a., 2014). Als dit patroon blijft voortduren, tast het de kwaliteit aan van de ouder-kind relatie evenals het welbevinden van ouders zelf. Het kan bovendien een negatieve impact hebben op de sociaal-emotionele en gedragsmatige ontwikkeling van kinderen. Gedragsproblemen die in de peutertijd ontstaan, kunnen soms lang doorwerken en een positieve ontwikkeling van kinderen belemmeren (Smith e.a., 2004; Kjeldsen e.a., 2016).

Oorzaken

De hiervoor genoemde problemen hangen nauw samen met de verschillende ontwikkelingsopgaven waar peuters voor staan en de mate waarin zij die al dan niet succesvol doorlopen. Zoals: de wereld ontdekken in exploratief spel, zich (steeds beter) kunnen uitdrukken als gevolg van toenemende taalbeheersing, ik-besef en autonomie verwerven, het leren reguleren van emoties, en het ontwikkelen van sociale competenties zoals rekening kunnen houden met anderen en accepteren van regels (Ince & Kalthoff, 2020).

Dat proces gaat niet zonder slag of stoot en brengt ook voor ouders nieuwe opvoedtaken met zich mee waarbij zij moeten afstemmen op wat hun peuter in deze fase kan of (nog) moet leren (Verhoeven e.a., 2019). Dit kan een zoektocht zijn waarin ouders zich bij vlagen wel eens machteloos voelen of twijfelen aan de eigen competentie als opvoeder.

Er is een veelheid aan factoren die het opgroeien en opvoeden van kinderen in meer of mindere mate beïnvloeden en hun ontwikkeling kunnen bevorderen of belemmeren. Factoren die ook op elkaar ingrijpen wat het leggen van directe causale verbanden bemoeilijkt.

In overzichten wordt meestal onderscheid gemaakt naar kind-, ouder en gezinsfactoren (Groenendaal & Deković, 2000; Ince & Kalthof, 2020). Daarnaast wordt ook de impact van omgevingsinvloeden genoemd zoals sociale steun, woonomgeving, kwaliteit van voorzieningen, het politieke klimaat etc.

De cursus Peuter in Zicht is een korte interventie gericht op de beïnvloeding van een aantal ouder- en gezinsfactoren op micro niveau die een negatieve impact kunnen hebben op de ontwikkeling en het welbevinden van ouders en kinderen, zoals:

- beperkte kennis/inzicht van ouders/opvoeders in de kinderlijke ontwikkeling
- ontoereikende opvoedvaardigheden voor een nieuwe ontwikkelingsfase
- opvoedstress en verminderde veerkracht bij de ouder
- onzekerheid over de eigen competentie als opvoeder
- gebrek aan steun bij het opvoeden

Als primair preventief aanbod is de focus vooral gericht op bevorderen dat het goed gaat met ouders en kinderen. Bijvoorbeeld door ouders voor te bereiden op een nieuwe

ontwikkelingsfase in het leven van hun kind en het versterken van een aantal beschermende factoren zoals:

- een warme, affectieve relatie tussen ouder en kind
- een positief ondersteunend en stimulerend opvoedklimaat
- ouders die vertrouwen hebben (self-efficacy) in hun competentie als opvoeder
- ouders die kunnen afstemmen op wat hun kind in deze fase nodig heeft
- bij het opvoeden steun ervaren van nabije anderen

De volgende paragraaf licht toe hoe de gekozen opzet daaraan denkt te kunnen bijdragen.

Aan te pakken factoren

Peuter in Zicht richt zich op bovengenoemde beïnvloedbare risico- en beschermende factoren op microniveau die impact hebben op een positieve ontwikkeling van jonge kinderen door:

1. Kennisuitbreiding

De eerste factor die de cursus aanpakt is (mogelijk) gebrek aan kennis en inzicht van ouders met betrekking tot de ontwikkeling die kinderen in de peuterfase doormaken en van hen als opvoeder vraagt. De bijbehorende subdoelen voor ouders zijn:

- weten wat de peuterfase inhoudt, en wat specifiek peutergedrag is
- weten wat zij wel of nog niet van hun kind kunnen verwachten
- kunnen afstemmen op het specifiek eigene van hun kind

2. Toegenomen zelfvertrouwen en ervaren steun

Kennis en inzicht zijn niet voldoende als ouders zich gemakkelijk uit het veld laten slaan door dwars en soms onbegrijpelijk peutergedrag, geen vertrouwen hebben in hun eigen competenties als opvoeder of zich daarin alleen voelen staan. De bij deze factor behorende subdoelen zijn:

- ouders voelen zich gesterkt en meer ontspannen in hun rol als opvoeder
- ouders ervaren steun in de uitwisseling met andere ouders
- ouders hebben vertrouwen in de eigen competentie om hun kind in deze fase te begeleiden

3. Versterking en uitbreiding opvoedvaardigheden

Naast kennis en zelfvertrouwen is het belangrijk dat ouders kunnen beschikken over bij deze ontwikkelingsfase passende opvoedvaardigheden die hen helpen om goed af te stemmen op het gedrag van hun kind. Dit bevordert positieve ouder-kind interacties en heeft significant effect op het welbevinden en een positieve ontwikkeling van kinderen (Ince & Udo, 2018).

Bijbehorende subdoelen zijn:

- Ouders kunnen de vaardigheden die horen de kapstukken Steunen, Stimuleren en Sturen op een adequate manier toepassen in de dagelijkse omgang met hun peuter

Toelichting

- Inzicht in de peuterfase kan ouders helpen om het gedrag en de belevingswereld van hun kind beter te begrijpen. Een warme/affectieve relatie waarbij ouders hun peuter op een positieve manier ondersteunen, stimuleren en sensitief reageren op signalen van ontreddering, biedt kinderen een veilig opvoedklimaat om zich optimaal te ontwikkelen.
- In de cursus ervaren deelnemers dat alle ouders soms zoekende zijn en periodes van onzekerheid kennen (normaliseren). Behalve het vinden van herkenning en steun, kunnen ouders ook veel van elkaar leren en zich optrekken aan goede voorbeelden van anderen. Positieve bevestiging en begrip van ouders naar elkaar kunnen de

draagkracht en het zelfvertrouwen van ouders versterken (Nys, 2010). Toegenomen en door ouders ook als zodanig ervaren sociale steun geldt dan ook een belangrijke beschermende factor (Doorten & Bucx, 2011; Roos e.a., 2021).

- Op de leeftijd afgestemde opvoedvaardigheden kunnen ouders een handvat bieden om nieuw of lastig gedrag van peuters met meer vertrouwen tegemoet te treden en effectief te hanteren. Daarmee kan een belangrijke risicofactor zoals een spiraal aan negatieve ouder-kind interacties hopelijk worden voorkomen of doorbroken (Smith e.a., 2014; Winter & Patterson, 2014)).
- Het bekrachtigen van effectief ouderlijk optreden kan het geloof van ouders in eigen kunnen (self-efficacy en self-competence) versterken vooral als ouders er in slagen om de werkzame aspecten (*wat deed ik dat het nu wel lukte?*) in hun eigen opvoedaanpak te onderkennen. Een positieve opvoedingsbeleving heeft ook een gunstige impact op de ontwikkeling van kinderen (Aken & Riksen-Walraven, 1992; Coleman, 2000; Egberts e.a., 2015).
- Een opvoedstijl waarbij ouders positieve aandacht en stimulering combineren met structuur en sensitieve disciplineren biedt kinderen de beste ontwikkelingskansen en is daarmee een van de belangrijkste beschermende factoren in de ontwikkeling van jonge kinderen.

Verantwoording

Uit het oogpunt van preventie is het belangrijk om ouders met opvoedingsvragen of opvoedingsspanning (Kousemaker e.a., 1995) goed toe te rusten op wat een nieuwe ontwikkelingsfase van hen als opvoeder vraagt en informatie en steun te bieden op het moment dat vragen en problemen ontstaan en nog goed te verhelpen zijn. Ouders staan dan ook meer open voor advies en steun van anderen omdat ze het vertrouwen in de eigen opvoedcompetentie nog niet hebben verloren.

Onderzoek laat zien dat preventieve programma's die ouders bij de opvoeding een helpende hand bieden een positieve impact kunnen hebben als het gaat om het voorkomen van emotionele en gedragsproblemen bij kinderen (Yap e.a., 2016; Aar e.a., 2017). Daarbij zijn verschillende processen werkzaam waarbij het moeilijk te onderscheiden valt welke daarvan een positief programmaeffect bepalen (Sandler e.a., 2011)

De keuze voor een groepsgerichte interventie is gebaseerd op een aantal pluspunten. Ouders worden aangesproken als groep die met een nieuwe fase in de ontwikkeling van hun kind te maken krijgt. Dat levert vergelijkbare opvoedvragen en opvoedstress op zoals het omgaan met een ondernemende of dwarse peuter. De groepsgewijze benadering helpt om vragen en problemen met opvoeden te normaliseren als iets waar elke ouder wel eens mee worstelt wat minder confronterend is dan een op de persoon gericht individueel hulpaanbod.

Een sterk punt van een groepsgericht aanbod is dat ouders herkenning en steun bij elkaar vinden en zich aan elkaar kunnen optrekken. Het zelfvertrouwen van ouders neemt toe als ze merken dat ze niet de enige zijn die moeite heeft om kalm te blijven tijdens de driftbui van hun peuter. Een internationale review die 48 programma's voor opvoedondersteuning includeerde, toont aan dat een groepsgericht aanbod op korte termijn het welbevinden van ouders doet toenemen met een vermindering van opvoedstress en bijbehorende negatieve gedachten en gevoelens van eenzaamheid (Barlow e.a., 2014).

In een groep is veel ervaringskennis aanwezig die door cursusleiders kan worden benut. Dit sluit aan bij een op empowerment gerichte werkwijze die reeds aanwezige competenties van ouders opmerkt en versterkt.

Een Nederlands onderzoek naar de ervaringen met verschillende vormen van opvoedsteun laat zien dat een groepsgericht aanbod op grote waardering van ouders kan rekenen (Spruijt e.a., 2019). Kernelementen die deelnemers aan in dit onderzoek (n=58) als het meest nuttig ervaren zijn: advies en instructie over het uitvoeren van bepaalde opvoedvaardigheden, feedback ontvangen over de omgang met je kind en je praktisch of emotioneel gesteund voelen door de andere ouders of de professional. De uitgevoerde procesevaluatie naar de uitvoering van de cursus *Peuter in Zicht* in Rotterdam laat eveneens zien dat de combinatie van informatie, uitwisselen ervaringen en vaardigheden oefenen, goed aansluit bij de verwachtingen van ouders (Blokland, 2021). Opmerkelijk is dat de uitwisseling van ervaringen vooraf zelden als reden voor aanmelding genoemd wordt maar in de eindevaluatie vaak het hoogste scoort.

Voor ouders met zwaardere opvoedproblemen biedt een preventieve cursus onvoldoende houvast en soms ook een negatieve ervaring als ouders het gevoel krijgen de enige te zijn bij wie het allemaal niet lukt (Roos e.a., 2021; Fierloos e.a., 2020). Aan de andere kant kan het volgen van een preventieve cursus ouders ook meer bewust maken van de mogelijke ernst van door hen ervaren problemen. Datzelfde geldt overigens ook voor de professionals die de cursus geven. Ook zij hebben meer inzicht gekregen waar ouders van peuters op vast lopen en wat hun behoeften zijn.

Primair preventieve interventies kunnen daarmee als opstapje dienen naar vervolg aanbod in de vorm van een intensievere oudertraining zoals bijvoorbeeld *Pittige Jaren* (<https://www.pittigejaren.nl>), een individueel ondersteuningsaanbod of een verwijzing voor diagnostisch onderzoek.

Een brede basis met goede voorlichting helpt om problemen met opvoeden te normaliseren en de drempel voor het aanvaarden van hulp te verlagen. Belangrijk is ook variatie in aanbiedingsvormen (eenmalige voorlichtingsbijeenkomsten of workshops, korte cursus of oudertraining, opvoedspreekuur of online aanbod) om beter tegemoet te kunnen komen aan uiteenlopende behoeften van ouders.

Wat onderbouwing betreft, is *Peuter in Zicht* oorspronkelijk gebaseerd op de theorie van Erickson en Stroufe (1985) over het belang van sociale ondersteuning in de ontwikkeling van kinderen. Deze benadering is in Nederland o.a. verder uitgewerkt en onderzocht door Marianne Riksen-Walraven (2004). Om een optimale ontwikkeling van kinderen te bevorderen, benoemt zij de volgende dimensies van sociale ondersteuning in de opvoeding, te weten:

- emotionele ondersteuning (sensitief ingaan op de signalen van het kind die een behoefte aan contact en troost uitdrukken);
- respect voor de autonomie van het kind (ruimte bieden aan initiatieven van het kind, laten ervaren van de eigen competentie);
- structureren en grenzen stellen (een sensitieve op het jonge kind afgestemde socialisatie gericht op het aanleren en opvolgen van regels)
- Informatie en uitleg geven (op de belevingswereld en ontwikkelingsniveau van het kind afgestemde informatie, helpt hen om de wereld om hen heen beter te begrijpen).

Aangenomen wordt dat deze dimensies universele geldigheid hebben en van toepassing zijn in iedere opvoedingssituatie (Mey, 2011). De in de cursus aangereikte opvoedvaardigheden zijn een praktische uitwerking van deze dimensies en gekoppeld aan belangrijke ontwikkelingsopgaven voor kinderen in de leeftijd van 1,5 tot 4 jaar (Ince & Kalthoff, 2020; van den Boom, 2000). Deze periode omvat de overgang van dreumes naar peuter en kleuter. Belangrijke opgaven in deze periode zijn o.a. een veilige

hechting, het spelend exploreren van de omgeving, ontwikkeling van autonomie (ik-besef) en (fysieke) zelfredzaamheid, toenemende taalbeheersing en het vermogen zichzelf uit te drukken, het leren reguleren van de eigen emoties en sociaal competent gedrag zoals zich kunnen verplaatsen in anderen en zich voegen naar regels. In de cursus *Peuter in Zicht* zijn de vier dimensies vertaald in drie kapstokken voor de opvoeding van peuters met elk drie specifieke vaardigheden voor ouders. De vierde dimensie 'uitleg en informatie geven' is niet als zelfstandige kapstok in de cursus opgenomen maar is verwerkt in de gekozen vaardigheden. Het informatie en uitleg geven komt feitelijk bij elke dimensie in meer of mindere mate aan bod, zoals onderstaande tabel laat zien.

Dimensie	Kapstok <i>Peuter in Zicht!</i>	Opvoedvaardigheid
Emotionele ondersteuning	Steunen	Spelregels - bied steun en veiligheid - erken en benoem gevoelens - volg je kind.
Respect voor autonomie	Stimuleren	- prijs je kind - laat je kind zelf doen/kiezen - praat en speel met je kind
Structureren en grenzen stellen	Sturen	- bied je kind duidelijkheid - stel heldere regels - kies positieve oplossingen.

Onderzoek laat zien dat een positief ondersteunend opvoedklimaat bijdraagt aan een optimale ontwikkeling van kinderen (Okorn e.a., 2022). Tijdens de cursus krijgen ouders kennis en vaardigheden aangereikt om het gedrag van kinderen positief te beïnvloeden en oefenen zij met de toepassing daarvan in situatieschetsen, rollenspellen en thuisopdrachten. Het voordeel van de drie kapstokken is dat ze een overzichtelijk kader voor de opvoeding bieden met daaraan gekoppeld de vaardigheden die ouders kunnen inzetten. De kapstokken komen in elke bijeenkomst terug, en vormen daarmee een zich herhalend mantra dat ook na de cursus gemakkelijk in het geheugen blijft hangen.

Elke bijeenkomst bevat een mix van informatieoverdracht, het verwerken en bediscussiëren van de stof door interactieve werkvormen en het tijdens de bijeenkomst of thuis oefenen van de vaardigheden. Bij de interactieve werkvormen vormen de eigen ervaringen van ouders een belangrijke bron van informatie. Aansluiten bij wat ouders zelf al weten, positief bekrachtigen van wat ze al goed doen, ervaringen delen en elkaar steunen is een op empowerment gerichte aanpak (Laffra & Nikken, 2014). Belangrijk is dat de cursusleiders deze ervaringskennis van ouders benutten en weten te verbinden aan het besproken thema. In de werkvormen worden praktische opvoedsituaties gepresenteerd waar ouders in sub-groepjes of plenair mee aan de slag gaan. Zij overleggen bijvoorbeeld samen wat hen een goede manier lijkt om op een driftige peuter te reageren, of wat volgens hen de verklaring is dat een kind zich zus of zo gedraagt. Of ouders moeten bedenken hoe ze een besproken vaardigheid in een gegeven situatie zouden toepassen en daar vervolgens ook mee oefenen in rollenspel of thuisopdracht. De focus ligt steeds op het maken van een vertaalslag naar concreet gedrag van ouders en kind: *wat zou je kunnen doen of zeggen en lukt het ook om dat thuis toe passen?* Deze aanpak berust op het inzicht dat trainingen met een gedragsmatig insteek vaak betere resultaten opleveren (Foolen, 2010).

Onderzoek naar onderwijsvormen laat zien dat een actieve inbreng en participatie van studenten de lessen levendiger maakt en de leeropbrengst vergroot (Struyven e.a., 2008). Gebruik maken van verschillende lesmethodes lijkt ook een werkzame factor te zijn bij de overdracht van kennis en vaardigheden. Ook in een oudercursus helpen actieve inbreng en afwisseling in werkvormen om de aandacht vast te houden, betrokkenheid van ouders te vergroten en om een gelijkwaardigere inbreng en samenwerking van ouders te bevorderen. Een groepsgerichte interventie met ouders die allemaal wel eens tobben met lastig peutergedrag kan empowerment bevorderen door het versterken van zelfvertrouwen, self-efficacy en sociale steun (Laffra & Nikken, 2014).

Een belangrijk aandachtspunt is de transfer van vaardigheden naar de thuissituatie. In kortdurende oudercursussen kan het doen van thuisopdrachten een heikel punt zijn, gezien het feit dat het een lichtere interventie betreft met een wat vrijblijvender karakter dan de zwaardere oudertrainingen. De suggestie aan ouders om een eigen filmpje te maken van de toepassing van de vaardigheid bleek in de pilotfase van de cursus vaak verrassend goed te werken en maakt gemaakte vorderingen of aandachtspunten beter zichtbaar. En niet onbelangrijk: de beelden leveren ook de nodige hilariteit en herkenning op. Een voorwaarde is wel dat de cursusleider het samen bekijken en bespreken van de filmpjes zorgvuldig begeleidt en de getoonde situaties nadrukkelijk benoemt als 'oefenen' waarbij het ook wel eens in de soep mag lopen.

4. Onderzoek

Onderzoek naar de uitvoering

A. Bereik oudercursus Peuter in Zicht

Preventieve oudercursussen zoals Peuter in zicht vallen onder gemeentelijke verantwoordelijkheid waarbij doorgaans minimale outputgegevens hoeven te worden aangeleverd. Het is een ondersteuningsaanbod waarop al van oudsher geen systematische landelijke monitoring plaats vindt en niet eenvoudig te organiseren is. Met de transitie jeugdzorg, en het ontbinden van veel regionale CJG's is het aanbod bovendien ondoorzichtiger geworden. Preventief op Maat (POM) is weliswaar eigenaar van de interventie maar beschikt zelf niet over de middelen om hierin op korte termijn verandering te brengen.

Toch valt er wel iets te melden over uitvoering en bereik van de oudercursus Peuter in Zicht sinds de geactualiseerde versie landelijke beschikbaar kwam. De volgende cijfers geven daarvan een indicatie:

- Er zijn in totaal 238 draaiboeken verkocht van de vernieuwde versie van Peuter in Zicht. In de meeste gevallen aan JGZ-instellingen en voor een kleiner deel aan organisaties voor Kinderopvang, Stichtingen Welzijn en particuliere pedagogen.
- Er zijn de afgelopen drie jaar door trainers van Preventief op Maat zo'n 50 professionals getraind op de uitvoering van laagdrempelige oudercursussen waaronder de vernieuwde cursus Peuter in Zicht. Voor uitvoerende cursusleiders die al bekend waren met de voorgaande versie van de cursus (n=43) is november 2017 een landelijke presentatie/overdracht georganiseerd. Hier waren ca. 25 mensen aanwezig, van verschillende organisaties.
- Als uitvoerder van Peuter in Zicht zijn de volgende organisaties bekend:
 - Provinciale/regionale GGD's: Hart voor Brabant, Midden-Holland, Zaanstreek Waterland, Gooi- en Vechtstreek, en Hollands Noorden.
 - Ouder- en Kindteams Amsterdam
 - JGZ Almere
 - Regionale CJG's in o.a. Rijnmond, Leiden, Harderwijk, Ermelo, Scherpenzeel
 - Twinkeltje Opvoedondersteuning, Van Veldhuizen stichting Rotterdam.
 - Twee organisaties voor peuteropvang in Rotterdam
 - Stichtingen Welzijn: o.a. Vity's (Gooi- en Vechstreek) en stichting Versa.
- Actieve uitvoering houdt meestal in dat er in het voor- en najaar een cursus Peuter in Zicht wordt aangeboden, soms ook nog op verschillende tijdstippen (overdag of 's avonds) en meerdere locaties binnen het eigen werkgebied. Aan een oudercursus nemen gemiddeld 8 tot 10 ouders deel.
- Een conservatieve schatting is dat met bovengenoemd ondersteuningsaanbod jaarlijks tenminste 500 ouders worden bereikt.

Preventief op Maat streeft naar een samenwerkingsverband van meerdere programma-eigenaars en anderszins belanghebbende partijen om het belang en de zichtbaarheid van dit lokaal preventieve ondersteuningsaanbod beter onder de aandacht te kunnen brengen met behulp van een eenvoudig en eenduidig monitoringsysteem.

B. Procesevaluatie oudercursus Peuter in Zicht. Blokland, G. Preventief op Maat, 2021

De procesevaluatie bestaat uit twee delen. Het eerste deel is een weergave van de ervaringen van cursusleiders en ouders met de interventie in de pilotfase in 2016/2017. Een uitgebreide verslaglegging van de daarbij opgedane ervaringen is te vinden in het bijgevoegde document.

Het tweede deel betreft een samenvatting van de verzamelde evaluatiegegevens van de reguliere uitvoering van vijf oudercursussen Peuter in Zicht in de stadsregio Rotterdam welke plaatsvonden in 2021. Het feit dat de gemeente Rotterdam graag inzicht heeft in bereik en tevredenheid, maakte deze procesevaluatie mogelijk.

Bereik:

In het kalenderjaar 2021 zijn in stadsregio Rotterdam zeven cursussen Peuter in Zicht in de

vernieuwde versie uitgevoerd. De wervingsactiviteiten voor de oudercursus leverden in totaal 63 aanmeldingen op waarna potentiële deelnemers aanvullende informatie en een intakeformulier kregen toegestuurd. Dit leidde tot 51 verzamelde intakes en aanmeldingen. Op de eerste bijeenkomst van de cursussen waren in totaal 48 ouders present. Van deze groep hebben 35 ouders de cursus in zijn geheel afgerond. Belangrijk om te vermelden is dat het aanbod vanwege de Covid maatregelen minder ouders dan verwacht heeft kunnen bereiken en bovendien volledig online heeft plaatsgevonden.

Ervaringen met de uitvoering:

In de pilotfase hielden cursusleiders een logboek bij waarin werd bijgehouden welke onderdelen wel/niet zijn uitgevoerd en waarom. Extra aandacht ging uit naar het werken met zelf opgenomen filmpjes van ouders als nieuw element in de cursus. De verkregen feedback op de inhoud en opzet is verwerkt in de definitieve versie van het draaiboek dat in 2017 werd uitgebracht. Het daarna uitgevoerde evaluatieonderzoek naar de uitvoering van Peuter in Zicht in de reguliere praktijk toont aan dat de combinatie van informatieoverdracht, vaardigheden oefenen en ervaringen goed werkt en aansluit bij de verwachtingen en wensen van ouders. De waardering voor de cursus is hoog.

Succes- en faalfactoren:

Een succesfactor van deze interventie is het laagdrempelige karakter van de cursus met het accent op 'leren van elkaar' en ouders bevestigen in wat zij al goed doen. Het 'normaliseren van vragen/problemen met opvoeden draagt daar ook aan bij. Tegelijkertijd vraagt het ook om goed time-management van cursusleiders om de informatieoverdracht, vaardigheden oefenen en ervaringen uitwisselen tot een zinvol geheel te smeden. In Rotterdam vroeg de uitvoering nog eens extra creativiteit van cursusleiders omdat deze vanwege de Covid beperkingen omgezet is naar een online ondersteuningsaanbod. Een faalfactor kan zijn dat ouders bij gratis deelname aan dit ondersteuningsaanbod ook makkelijker kunnen afhaken. Een ander aandachtspunt is dat bij een open inschrijving soms ook ouders deelnemen voor wie de cursus een te licht aanbod blijkt te zijn en een passend vervolg niet altijd meteen beschikbaar is.

5. Samenvatting Werkzame elementen

De oudercursus Peuter in Zicht bevat de volgende elementen waarvan uit onderzoek (Kaminski e.a., 2008; Crone & Jonkman e.a., 2021) bekend is dat ze bijdragen aan de effectiviteit van interventies:

1. Er is sprake van een gestructureerd curriculum gebaseerd op erkende theorieën over de ontwikkeling van jonge kinderen en het belang van een positief ondersteunende opvoeding.
2. De cursus sluit aan bij vragen en behoeften van ouders en is flexibel af te stemmen op kennisniveau en achtergrond van deelnemers.
3. De werkwijze is gericht op empowerment en bekrachtigen van wat goed gaat, waarmee gevoelens van self-efficacy en competentie toenemen.
4. Een groepsgerichte aanpak bevordert onderlinge herkenningen en steun en normaliseert het hebben van opvoedvragen.
5. Het uitwisselen van ervaringen met andere ouders normaliseert het hebben van opvoedingsvragen en kan daarmee het zelfvertrouwen van ouders versterken.
6. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende (interactieve) methodes zoals kennisoverdracht, instructie, uitwisseling van ervaringen, vaardigheden oefenen.
7. In rollenspel en thuisopdrachten leren ouders hoe een vaardigheid kan worden toegepast wat de transfer van vaardigheden bevordert.
8. De cursus kent een gedragsmatige insteek afgestemd op in deze leeftijdsperiode belangrijke ontwikkelingsopgaven van peuters en opvoedtaken van ouders.
9. De inhoud richt op het versterken van de ouder-kind relatie en een positieve ondersteunende opvoedaanpak die kinderen goede ontwikkelingskansen biedt.
10. Cursusleiders beschikken over de noodzakelijk kwaliteiten door hun vooropleiding en een op de uitvoering van de interventie gerichte training.

6. Aangehaalde literatuur

- Aar, J. van, Leijten, P., Orobio de Castro, B., & Overbeek, G. (2017). Sustained, fade-out or sleeper effects? A systematic review and meta-analysis of parenting interventions for disruptive child behavior. *Clinical Psychology Review*, 51, pp 153 - 163.
- Aken, M. A. G. van & Riksen-Walraven, J. M. (1992). Parental Support and the Development of Competence in Children. *International Journal of Behavioral Development*, 15 (1), pp101-123.
- Akker, L. van den, Deković, M., Prinzie, P. & Asscher, J.J. (2010). Toddlers' temperament profiles: Stability and relations to negative and positive parenting. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 485-495.
- Barlow, J., Smailagic, N., Huband, N., Roloff, V. & Bennett, C. (2012). Group-based parent training programmes for improving parental psychosocial health. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2014 May 17;(5).
- Benzies, K. & Mychasiuk, R. (2008). Fostering family resiliency. *Child and Family Social Work* 2009, 14, pp.103-114.
- Boom, D. C. van den (1999). *Ouders op de voorgrond. Een educatieve lijn voor 0-18 jaar*. Utrecht: Sardes.
- Coleman, Priscilla & Karraker, K. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*. 49. 13-24.
- Crone, M., & Jonkman, H. (m.m.v. Mourik, M. van, Joosse, E., Horrevorts, E., Fierloos, I., Windhorst, D., Fang, Y., Jansen, W., Raat, H. Hosman, C., (2021). *Programma's, praktijk en professionals. Werkzame elementen in preventieve opvoedinterventies*. Utrecht: VerweyJonker Instituut.
- Doorten, I. & Bucx, F. (2011). Steun voor ouders bij de opvoeding: de rol van sociale netwerken, formele instanties en de buurt. In F. Bucx (red.), *Gezinsrapport 2011: Een portret van het gezinsleven in Nederland* (pp.180-196). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Egberts, M. R., Prinzie, P., Deković, M., de Haan, A. D., & van den Akker, A. L. (2015). The prospective relationship between child personality and perceived parenting: Mediation by parental sense of competence. *Personality and Individual Differences*, 77, 193-198. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.12.046>
- Erickson, M. F., Stroufe, L. A. & Egeland, B. (1985). The relationship between quality of attachment and behavior problems in preschool in a high-risk sample. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50 (1-2), 147-166.
- Fierloos, I., Windhorst, D, Fang, Y. & Raat, H. (2020). *Empirisch onderzoek naar opvoedonzekerheid en het gebruik van opvoedondersteuning*. Resultaten van het CIKEO-project. Deelrapport III. Erasmus Universitair-Medisch Centrum, Leids Universitair Centrum, Verwey-Jonker Instituut & Hosman Consultancy.
- Foolen, N. (2014). *Wat werkt bij oudertrainingen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Groenendaal, H. & Deković, M. (2000). Risicofactoren voor de kwaliteit van de opvoeding. In: *Pedagogiek*, jg. 20, nr. 1, p. 3-22.
- Hosman, C. & Jonkman, H. (m.m.v. Jansen, W., Windhorst, D., Fierloos, I., Raat, H., Crone, M., Mourik, M. van, Joosse, E., 2020). *Werken aan publieke en maatschappelijke impact. Werkzame elementen in preventieve opvoedinterventies*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Ince, D. & Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden: Normale uitdagingen voor kinderen, jongeren en hun ouders*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Ince, D. & Udo, N. (2018). *Opvoedsteun, Wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Ince, D., Van Yperen, T. & Valkesteijn, M. (2018). *Top tien beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Nederlands Jeugdinstituut: Utrecht.

- Jones, T. L, Prinz, R.J., (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clin Psychol Rev.* 2005 May; 25(3):341-63. doi: 10.1016/j.cpr.2004.12.004. PMID: 15792853.
- Kaminski, J. W., Valle, L. A., Filene, J. H., & Boyle, C. L. (2008). A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(4), pp 567-589.
- Kjeldsen A, Nilsen W, Gustavson K, Skipstein A, Melkevik O, Karevold E.B. (2016). Predicting Well-Being and Internalizing Symptoms in Late Adolescence From Trajectories of Externalizing Behavior Starting in Infancy. In; *Journal of Research on Adolescence*. Dec; 26(4): 991-1008.
- Kousemaker, N.P.J.& Timmers-Huigens, D., Pedagogische Hulpverlening in de eerste lijn. Primaire ambulante jeugdhulpverlening in pedagogisch perspectief. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 1995, XXIV, p.549-565.
- Laffra, J. & Nikken, P. (2014). *Wat werkt bij het versterken van eigen kracht?* Utrecht: Factsheet Nederlands Jeugdinstituut.
- Ligtermoet, I. (2017). *Peuter in Zicht, oudercursus over het opvoeden van peuters*. Draaiboek voor cursusleiders. Moordrecht: Stichting Preventief op Maat.
- Meij. H. (2011). *De basis van opvoeding en ontwikkeling*. Utrecht: Factsheet Nederlands Jeugdinstituut.
- Nys, K. (2010). Groepswork met ouders in perspectief: hoe kwetsbare ouders elkaar steun bieden. *Ouderschapskennis*, 13(1), 195-208.
- Okorn, A., Verhoeven, M., Baar, A. van (2022). The Importance of Mothers' and Fathers' Positive Parenting for Toddlers' and Preschoolers' Social-Emotional Adjustment, *Parenting*, 22:2, 128-51.
- Patterson, G.R. (2016). Coercion theory: The study of change. In T.J. Dishion, & J.J. Snyder (Eds.), *The Oxford Handbook of Coercive Relationship Dynamics* (pp. 7-22). New York: Oxford University Press
- Reijneveld, S. A., de Meer, G., Wiefferink, C. H., & Crone, M. R. (2008). Parents' concerns about children are highly prevalent but often not confirmed by child doctors and nurses. *BMC Public Health*, 8, 124.
- Riksen-Walraven, J.M.A. (1989). Meten in perspectief. Een levensloopmodel als achtergrond bij het meten en beïnvloeden van gedrag en interacties. *Tijdschrift orthopedagogiek*, 28, 16-33.
- Riksen-Walraven, J.M.A. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang. Doelstellingen en kwaliteitscriteria. In: IJzendoorn, M.H. van, Tavecchio, L.W.C., Riksen-Walraven, J.M.A., *De kwaliteit van de Nederlandse Kinderopvang*, p.100-124. Amsterdam: Boom.
- Roos, S. de, Bucx, F. & van der Berg, E. (2021). *Sociale netwerken van ouders. Steun bij de opvoeding en andere Ouderschapstaken*. Den Haag: SCP-publicatie 2021-14.
- Sandler, I.N., Schoenfelder, E.N. & Wolchik, S.A. (2011). Long-term impact of prevention programs to promote effective parenting: lasting effects but uncertain processes. *Annual Review of Psychology*; 62: pp 299-329.
- Smeekens, S., Riksen-Walraven, J.M. & Bakel, H. J. A. van (2007). Multiple Determinants of Externalizing Behavior in 5-Year-Olds: A Longitudinal Model. *Journal of Abnormal Child Psychology* 35, pp 347-361.
- Smith, C. I., Calkins, S. D., Keane, S. P., Anastopoulos, A. D. & Shelton, T. L. (2004). Predicting Stability and Change in Toddler Behavior Problems: Contributions of Maternal Behavior and Child Gender. *Developmental Psychology*, 40(1), pp 29-42.
- Smith, J. D., Dishion, T. J., Shaw, D. S., Wilson, M. N., Winter, C. C. & Patterson, G. R. (2014). Coercive family process and early-onset conduct problems from age 2 to school entry. *Development and psychopathology*, 26 (4pt1), pp 917-932.
- Spruijt, R., Kassenberg, A., Petri, D., Tuinstra, J., & Doornenbal, J. (2021). Algemeen werkzame factoren in groepsgerichte opvoedingsondersteuning: Ervaringen van ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30(1), 22-43.

- Struyven, K., Dochy, F., & Janssens, S. (2008). Students' likes and dislikes regarding student-activating and lecture-based educational settings: criteria that matter. *European Journal of Psychology of Education (EJPE)*, 23(3), 295-317.
- Verhoeven, M., Baar, A. L. van & Deković, M. (2019). Parenting toddlers. In: Bornstein, M. H. (ed.), *Handbook of parenting. Vol. 1. Children and parenting* (3rd ed., pp. 56–80). New York, NY: Routledge.
- Verseveld, M. van, Fukkink, R., Ex, C. & Reumerman, R. (2015). *Visie van professionals: hoe up-to-date zijn preventieve oudercursussen?* Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding.
- Windhorst, Dafna A. (2019). Evaluation of effectiveness of (elements of) parenting support in daily practice of preventive youth health care; design of a naturalistic effect evaluation in 'CIKEO'(consortium integration knowledge promotion effectiveness of parenting interventions)." *BMC public health 1-9*
- Winnubst, P., Jansen, S. & Jansen, M. (2014). *Stichting Opvoeden: Onderzoek naar vragen van ouders*. Baambrugge: De Jeugdzaak.
- Yap, M.B.H, Morgan A.J, Cairns K, Jorm A.F., Hetrick S.E., Merry S. (2016). Parents in prevention: A meta-analysis of randomized controlled trials of parenting interventions to prevent internalizing problems in children from birth to age 18. *Clinical Psychology Review*, 50, pp 138-158.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., & Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag Sociaal Cultureel Planbureau, (27) 138-158.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

